

Милош Благојевић, Дејан Медаковић, ИСТОРИЈА СРПСКЕ
ДРЖАВНОСТИ, књига I, Од настанка првих држава до почетка
српске националне револуције, Нови Сад 2000, стр. 381

Као заједнички издавачки подухват Српске академије наука и уметности, огранка у Новом Саду, "Беседе", издавачке установе православне епархије Бачке и Друштва историчара јужнобачког и сремског округа из Новог Сада, пред научном и широм јавношћу појавиле су се прва две књиге посвећене историји српске државности, које се односе на период од настанка првих држава до 1918. године. У првој књизи аутор седам поглавља посвећених историји српске државности до краја XV века је проф. др Милош Благојевић, дописни члан САНУ, док је аутор осмог поглавља које је посвећено идеји државности код Срба у XVI, XVII и XVIII веку академик Дејан Медаковић. Аутор друге књиге, који обрађује историју државности у XIX веку (до 1918. године) и која носи поднаслов *Србија и Црна Гора, нововековне српске државе* је проф. др Радош Љушић. Писање треће књиге из ове едиције, која обрађује период од 1918-1991. године, а чије појављивање се с нестрпљењем очекује, поверено је проф. др Љубодрагу Димићу. Научни реноме свих споменутих аутора сам по себи говори о високој научној вредности и значају овог издавачког подухвата за националну историографију.

Едиција *Историја српске државности* настала је на иницијативу Дру-

штва историчара Јужне Бачке и Срема, а у уверењу да су за прихватање сваке поуке историјске науке потребна пре свега, на богатој фактографији заснована и савременим методама протумачена сазнања прошлости, дакле што јасније и систематичније изложени систематизовани увиди у оне проблеме и феномене који заокупљају пажњу не само историчара, већ и много ширег круга публике.

За ову прилику обратимо пажњу на прву књигу едиције *Историја српске државности*. У методолошком и теоријском приступу изради ове књиге стручну помоћ пружили су компетентни сарадници Српске академије наука и уметности, Огранка у Новом Саду, у жељи да до читалаца стигне, како наглашавају сами издавачи: "један научни, а лако читљив и разумљив синтетички преглед".

У првом поглављу, насловљеном *Прве српске државе*, обрађени су најстарији елементи српске државности, процес претварања склавинија у државе, територијална структура првих српских држава, подела Србије на градове, жупе и земље, прва српска династија и њена борба за врховну власт, легализација српске државности, као и њена деструкција у X и XI веку.

Друго поглавље посвећено је српској државности у Дукљи, Рашкој и

Босни и у њему су обрађене следеће целине: обнављање српске државности у Дукљи, успон српске државности у Дукљи, црквена и државна организација у Дукљи, слабљење политичког језгра у Дукљи, као и премештање политичког језгра из Дукље у Рас. Наредне странице посвећене су Стефану Немањи, најпре као удеоном кнезу, а затим као великом жупану Србије, уједињавању српских земаља, суверенитету Србије и инсигнијама великог жупана, организацији власти и структури друштва, односу Стефана Немање према хришћанској цркви, као и српској државности у Босни на прелазу из XII у XIII век.

Идеолошка основа српске државности наслов је трећег поглавља којим су обухваћена питања грађанског рата и слабљења државности Србије, односима култа владара светитеља и државних институција, односу између краљевске круне и архиепископског достојанства, српској аутокефалној цркви у Краљевини Србији, стабилизовању династије и српске нације, учвршћавању међународног положаја српске краљевине и цркве, канонизацији српских краљева, инсигнијама српских краљева, као и грбу и застави.

Изузетно важна целина посвећена систему државне управе. Обрађена је у оквиру четвртог поглавља, где је пажња посвећена институцији државних сабора, централној државној управи, локалној управи, као и етничкој и социјалној структури српског краљевства.

Пето поглавље које носи наслов *Инијернационална држава*, посвећено је питању стварања Душановог царства, трансформацији власти, као и његовом крају.

Шесто поглавље, аутор проф. др Милош Благојевић, дописни члан САНУ посветио је обнављању националне државе: обнављању српске државности у босанској држави, српској државности у области кнеза Лазара, последицама косовске битке и канониза-

цији кнеза Лазара, деспоту Стефану Лазаревићу и обнављању суверенитета, српској државности у Српској Деспотовини, као и слому српске Деспотовине.

Последње, седмо поглавље из пера овог аутора носи наслов *Нова језгра српске државности*, и у њему су обрађена питања првих сеоба у Угарску, обнављања српског политичког језгра у Херцеговини, неговања српске државности у Зети Црнојевића, стварања српског политичког језгра северно од Саве и Дунава, идеолошких претпоставки за обнављање српске државности северно од Саве и Дунава, као и деспота "иноплеменика" Иваниша Бериславића, који је био католик, те су га Срби прихватили са негодовањем, а коме је након смрти последњег српског деспота Јована Бранковића, угарски краљ доделио деспотско достојанство. Ту је и питање цара самозванца Јована Ненаде.

Осмо поглавље чији је аутор академик Дејан Медаковић посвећено је изузетно важном питању идеје државности код Срба у XVI, XVII и XVIII веку. Ово поглавље, има изузетан значај јер су њиме избрисани стереотипи који су веома дуго били присутни чак и у појединим научним публикацијама, да током читавог периода од пада Српске Деспотовине 1459. године па до избијања Првог српског устанка 1804. године не постоји ниједна жива институција српског друштва, а тиме ни идеја државности и националне самобитности. Својим прилогом академик Медаковић истиче да пад Смедерева под османску окупацију 1459. године није прекинуо чврсту идеолошку основу српске државности, изграђену у вековима немањићке власти. Доследно и аргументовано, аутор истиче да је идеја српске државности била жива у другим вековима османске власти у српским земљама, а да су њеном распростирању допринеле и бројне српске миграције које су довеле до померања великих народних маса ка западу, при

чему је очувано српско духовно јединство. Посебно је истакнута заслуга обновљене Патријаршије у Пећи, чија је јурисдикција далеко превазилазила државне границе Османског царства. Управо је та обновљена Патријаршија представљала стожер, из којег ће, како је истакнуто, у периоду од 1557. до 1766. године "одјекивати поуке о јединству, махом засноване на оном ауторитету и месту које је српска црква стекла у српској средњовековној држави". У овом поглављу најпре су обрађени темељи српске државотворне мисли у вековима туђинске власти, борба за српске верске и политичке привилегије, српска народна и државотворна традиција у уметности и историографији XVIII века, српска политичка мисао на крају XVIII и почетку XIX века, као и улога државотворних идеја од XVI до XVIII века и у ускрућујућу српске државе у XIX веку.

Књига је опремљена регистрима личних имена и географских појмова, као и географским картама, које је зналачки израдио М. Благојевић, а које на најбољи могући начин показују територијални и административни развој српских земаља. Картографску су приказане српске земље од IX до XI века, српске земље крајем XII и почетком XIII века, Србија од 1282. до 1321. годи-

не, Српско царство и Босна, Босна 1421. године, Српска Деспотовина 1423. године, као и српско монаштво, тј. картографски су приказани манастири Српске православне цркве настали у периоду од XII до XV века, као и они изграђени од краја XV до XVII века.

Ова научна изузетно утемељена књига, израђена по највишим стандардима историјске науке, свакако ће заузети врло важно место у југословенској историографији. Чини се да није претерано рећи да она својим значајем превазилази границе националне историографије, јер смешта развој српске државности у контекст ширих европских политичких и друштвених процеса, са којима је уско међусобно повезана. Наиме, готово да нема идеје или концепције у оквирима српског друштва, која није била, бар на неки начин, повезана и уклопљена у шире токове савремене европске историје.

У временима када се суочавамо са мноштвом контраверзних тумачења, мистификација и манипулација, овакве књиге, засноване пре свега на историјским изворима и чињеницама, могу и морају, како су нагласили и сами издавачи да "разреде магле и тмине које носи ово време, као што га је носило и свако пре нас и као што ће га вероватно носити и свако потоње".

Мр Ема МИЉКОВИЋ БОЈАНИЋ